

УДК 378.126

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V50(2025)-12

Короленко В. Л., канд. пед. наук, ст. викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0009-0006-5484-3945

e-mail: korolenko@mnau.edu.ua

Гула Л. В., ст. викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0002-5775-9478

e-mail: larisa.gulaya1@gmail.com

Формування медіаційних компетентностей у здобувачів вищої освіти економічного спрямування

Анотація. У статті розглянуто важливість розвитку медіаційних компетентностей у фахівців економічного спрямування. Сучасний економіст, крім знання економічних теорій та принципів, повинен мати можливість ефективно вирішувати конфлікти, як всередині компанії, так і в зовнішньому середовищі.

Установлено, що медіація є важливою частиною процесу вирішення суперечок без звернення до судових органів, що дозволяє зберегти професійні взаємозв'язки та не порушувати економічну діяльність. Зважаючи на це, необхідно акцентувати увагу на формуванні медіаційних компетентностей та необхідності інтеграції медіаційних методів і підходів у навчальні програми у рамках підготовки економістів. Дається обґрунтування, що в умовах сучасного ринку праці фахівці, які володіють не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками вирішення конфліктів, мають значну конкурентну перевагу.

Ключові слова: медіація; медіаційні методи; медіаційні компетентності; інтерактивні методи навчання; медіація в управлінні та маркетингу; медіація в фінансах та банківській справі; медіація в обліку та аудиті.

Korolenko V. L., candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Department of Vocational Training Methods, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Gula L. V., senior lecturer of the Department of Vocational Training Methodology, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine.

Formation of Mediation Competences in Higher Education Students of Economic Study

Abstract. Introduction. In the context of globalization and internationalization of business processes and organizational activities, the importance of developing mediation competencies among economic specialists is becoming increasingly obvious. A modern economist, in addition to knowledge of economic theories and principles, must be able to effectively resolve conflicts both within the company and in the external environment.

Purpose. The article examines the importance of developing mediation competencies in economics professionals. A modern economist, in addition to knowledge of economic theories and principles, must be able to effectively resolve conflicts both within the company and in the external environment.

Results. It has been established that mediation is an important part of the process of resolving disputes without resorting to judicial authorities, which allows preserving professional relationships and not disrupting economic activity. In view of this, it is necessary to focus on the formation of mediation competencies and the need to integrate mediation methods and approaches into curricula within the framework of the training of economists. A survey of students showed that the majority (74%) of respondents had sufficient basic theoretical knowledge of mediation, but only 35% of students had real-world experience using mediation techniques during their studies. This data suggests that although students know the basic principles of mediation, their practical skills remain at an early stage of development.

Conclusions. It is argued that in the conditions of the modern labor market, specialists who possess not only theoretical knowledge, but also practical skills in conflict resolution have a significant competitive advantage. The formation of mediation competencies is a necessary element of training specialists in economic specialties. In the conditions of modern globalized markets, where economic relations are often complicated by various conflicts, mediation becomes an important component for ensuring the effective functioning of enterprises and organizations. Further development of educational programs that integrate mediation skills will help prepare economists capable of working effectively in conditions of any conflicts and challenges.

Keywords: mediation; mediation methods; mediation competencies; interactive learning methods; mediation in management and marketing; mediation in finance and banking; mediation in accounting and auditing.

JEL Classification: A22.

¹Стаття надійшла до редакції: 12.04.2025

Received: 12 April 2025

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації бізнес-процесів та організаційної діяльності важливість розвитку медіаційних компетентностей у фахівців економічного спрямування стає дедалі очевиднішою. Сучасний економіст, крім знання економічних теорій та принципів, повинен мати можливість ефективно вирішувати конфлікти, як всередині компанії, так і в зовнішньому середовищі. Медіація є важливою частиною процесу вирішення суперечок без звернення до судових органів, що дозволяє зберегти професійні взаємозв'язки та не порушувати економічну діяльність.

Медіація – це важлива частина сучасної управлінської та комунікативної діяльності, особливо для економістів, чия професійна діяльність часто передбачає взаємодію з різними зацікавленими сторонами. Проблеми, що виникають у бізнес-середовищі, можуть бути не лише технічними, але й соціальними чи психологічними, що потребує застосування медіаційних підходів для ефективного вирішення суперечок. Вміння вести діалог і досягати консенсусу без ескалації конфлікту стає важливим інструментом для фахівців економічних спеціальностей, здатних зберігати стійкість організаційних відносин і сприяти сталому розвитку компаній. Актуальність цієї теми виявляється в тому, що в умовах постійних змін на міжнародних фінансових ринках, розвитку технологій, а також глобалізації бізнесу економісти повинні бути готові до управління не тільки фінансовими потоками, але й людськими ресурсами, міжособистісними відносинами та конфліктами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досить велика кількість дослідників та науковців цікавилися темою альтернативного врегулювання конфліктів. Існує багато праць як теоретичних, так і емпіричних, які розкривають поняття медіації в Україні та у світі в цілому. Українські вчені такі як: О. Белінська, Т. Кисельова, Ю. Сорока, А. Тарнавська, В. Череватюк та ін. у своїх працях займалися вивченням медіації в Україні. Вітчизняні науковці І. Ясиновський та Н. Мазаракі реконструюють й аналізують особливості впровадження медіації як в Україні, так і за її межами. Питання стосовно медіації не повною мірою досліджено нашими науковцями. Все більш поодинокі статті: М. Мудрак, О. Коваль, М. Ярощук [5] та Н. Ларіна [4], де автори аналізують сучасний стан та перспективи розвитку системи підготовки медіаторів в Україні та досліджують інституційні основи формування медіаційної компетентності. Науковці Н. Василенко та Т. Івацко [1] підкреслюють необхідність формування медіаційної та діалогічної компетентностей під час організації освітнього процесу та пропонують методичні засади щодо практичного використання цих компетентностей у навчальному процесі.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є розгляд процесу формування медіаційних компетентностей у фахівців економічного

спрямування, виявлення основних труднощів та можливостей, а також розроблення підходів до їх розвитку у межах сучасної освітньої системи.

Завдання дослідження включають:

- оцінку ролі медіації в професійній діяльності економістів;
- аналіз методів та форм навчання медіаційним компетентностям;
- визначення ключових напрямів для вдосконалення навчальних програм вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Медіація, як процес посередництва, є однією з найважливіших навичок у сфері управління та економіки. Вона дозволяє сторонам знайти спільне рішення у ситуаціях конфлікту та забезпечує мінімізацію економічних та соціальних втрат. Основними принципами медіації є: нейтральність, добровільність, конфіденційність, імплементація взаємної вигоди для сторін. Економісти, як професіонали, повинні не лише управляти фінансами чи ресурсами, а й володіти інструментами для управління міжособистісними та організаційними конфліктами.

У процесі медіації сторони повністю контролюють прийняття рішень щодо врегулювання конфлікту, а також беруть участь у формуванні умов його вирішення. Феномен медіації в основному ґрунтується на позитивному впливі присутності нейтральної сторони під час спору. Процедура медіації суттєво підвищує ефективність проведення переговорів [3].

Зв'язок медіаційних компетентностей з іншими професійними навичками економістів є важливим елементом. Сучасний економіст не обмежується лише технічними знаннями в галузі фінансів чи менеджменту. Його роль значною мірою полягає у здатності взаємодіяти з людьми, знижувати рівень конфліктності в організації та приймати рішення, які сприяють загальному розвитку компанії чи проекту. Медіація як концепція має глибоке коріння в юридичній та соціальній практиці, але з часом її значення в економічному контексті стало очевидним. Це процес, при якому посередник (медіатор) допомагає сторонам конфлікту досягти взаємоприйнятного рішення. Медіатор не має права приймати остаточне рішення, але може сприяти виявленню спільних інтересів та спрямувати учасників до компромісу.

В економічній сфері медіація особливо важлива для вирішення суперечок, пов'язаних із контрактами, партнерськими відносинами, а також під час реорганізації компаній чи фінансових криз. Спеціалісти в галузі економіки, здатні ефективно використовувати медіаційні підходи, мають можливість уникнути затрат, що можуть виникнути внаслідок довготривалих судових процесів або втрачених бізнес-можливостей через невинні конфлікти.

Роль медіації в економічній діяльності охоплює кілька аспектів:

1. Економія часу та ресурсів. Судові процеси можуть бути дорогими й тривалими. Медіація ж дозволяє знайти рішення набагато швидше, що дає змогу компаніям зосередитись на основній діяльності.
2. Збереження бізнес-відносин. Тобто вирішення конфліктів без використання агресивних методів допомагає зберегти ділові зв'язки та забезпечити майбутнє співробітництво.
3. Стимулювання інновацій. Медіація сприяє більш відкритому обміну ідеями, що часто є важливим фактором для розвитку інноваційних рішень у бізнесі.

Зв'язок медіаційних компетентностей з іншими професійними навичками економістів є важливим для формування цілісного фахівця, здатного до адаптації в різних ситуаціях. Наприклад, вміння вирішувати конфлікти у команді без ескалації може суттєво покращити ефективність управлінських рішень. Також медіація стає невід'ємною частиною навичок переговорів, де розуміння потреб іншої сторони та прагнення до консенсусу часто забезпечують успішний результат. Враховуючи значення медіації в професійній діяльності економістів, виникає питання про її місце в освітньому процесі.

Навчання медіації є важливим етапом у формуванні комплексних навичок майбутніх фахівців. Вищі навчальні заклади повинні забезпечити студентів знаннями, які дозволяють використовувати медіативні методи для вирішення конфліктів у їхній подальшій кар'єрі [6].

Завдяки медіатору процес спілкування між сторонами полегшується, він знаходить шляхи вирішення конфлікту, надаючи можливість задовольнити обидві сторони. Для потреб суспільства необхідно створити умови для кваліфікованої підготовки таких фахівців. Варто зазначити, що таку підготовку повинні отримати й викладачі ЗВО [2].

Однією з основних проблем у цьому контексті є те, що в традиційних програмах для економістів медіація часто розглядається як додатковий курс, а не як одна з ключових складових навчальної програми. Однак, враховуючи сучасні вимоги ринку праці, важливо інтегрувати ці навички в основну освітню структуру. Це дозволить студентам одразу після закінчення навчання мати необхідний арсенал для вирішення економічних суперечок.

Програмні курси та навчальні плани повинні включати як теоретичну частину (ознайомлення з основами медіації, етичними аспектами, основними техніками та інструментами), так і практичні заняття, де студенти зможуть набути досвіду у вирішенні конфліктних ситуацій у реальному часі. Наприклад, кейс-методи, рольові ігри або симуляції бізнес-

процесів можуть бути ефективними засобами для навчання медіації.

У процесі формування медіаційних компетентностей у студентів важливо застосовувати різноманітні методи, що дозволяють не тільки розширювати знання, але й розвивати практичні навички. Одним з найбільш ефективних методів є інтерактивне навчання, яке включає використання кейсів, ситуаційних задач, дискусій, а також рольових ігор.

Рольові ігри та симуляції є важливими інструментами в процесі навчання медіації, оскільки дозволяють студентам переживати реальні сценарії вирішення конфліктів у безпечному середовищі. Завдяки таким практикам студенти не тільки набувають теоретичних знань, а й вчаться застосовувати їх на практиці, що значно підвищує ефективність навчального процесу.

Кейс-метод дозволяє студентам працювати з реальними або змодельованими ситуаціями, де необхідно приймати рішення щодо розв'язання конфлікту між зацікавленими сторонами. Це допомагає студентам розвивати критичне мислення і здатність працювати в умовах невизначеності.

Важливим аспектом є оцінка ефективності навчальних програм, спрямованих на формування медіаційних компетентностей. Для цього можуть використовуватися різноманітні методи, такі як аналіз успішності студентів у вирішенні реальних або змодельованих конфліктів, опитування та фідбек від роботодавців, а також самооцінка студентів щодо своїх навичок медіації.

Критерії оцінки медіаційних навичок можуть включати здатність до слухання, вміння вести переговори, здатність знайти компромісне рішення, а також ефективність застосування медіативних технік у реальних ситуаціях.

Майбутнє освіти для економістів вимагає інтеграції медіаційних компетентностей як невід'ємної частини професійної підготовки. Враховуючи швидкі зміни в економічному середовищі, особливо з розвитком цифрових технологій, медіація може стати важливим інструментом у вирішенні суперечок, що виникають на міжкультурному та міжнародному рівні.

Для оцінки ефективності навчальних програм, спрямованих на формування медіаційних компетентностей серед студентів економічних спеціальностей та викладачів університетів Миколаєва було проведено опитування. Основною метою опитування було визначити рівень засвоєння медіаційних навичок студентами, а також оцінити думки викладачів щодо важливості таких навичок у майбутній кар'єрі економістів.

Опитування проводилося в два етапи:

1. Оцінка знань та навичок студентів: було проведено тестування, яке включало питання, спрямовані на перевірку теоретичних знань і практичних навичок медіації.

2. Інтерв'ю з викладачами: здійснено збір думок викладачів, які займаються викладанням дисциплін, що стосуються медіації, для оцінки їхнього досвіду у навчанні медіаційних навичок та оцінки ефективності навчальних програм.

В опитуванні серед студентів взяло участь 105 респондентів. Дане опитування показало, що більшість

(74%) респондентів мають достатньо базових теоретичних знань щодо медіації, але лише 35% студентів мали реальний досвід застосування медіаційних технік під час навчального процесу. Ці дані свідчать про те, що хоча студенти знають основні принципи медіації, їхні практичні навички залишаються на початковому етапі розвитку.

Основні результати тестування студентів (рис. 1):

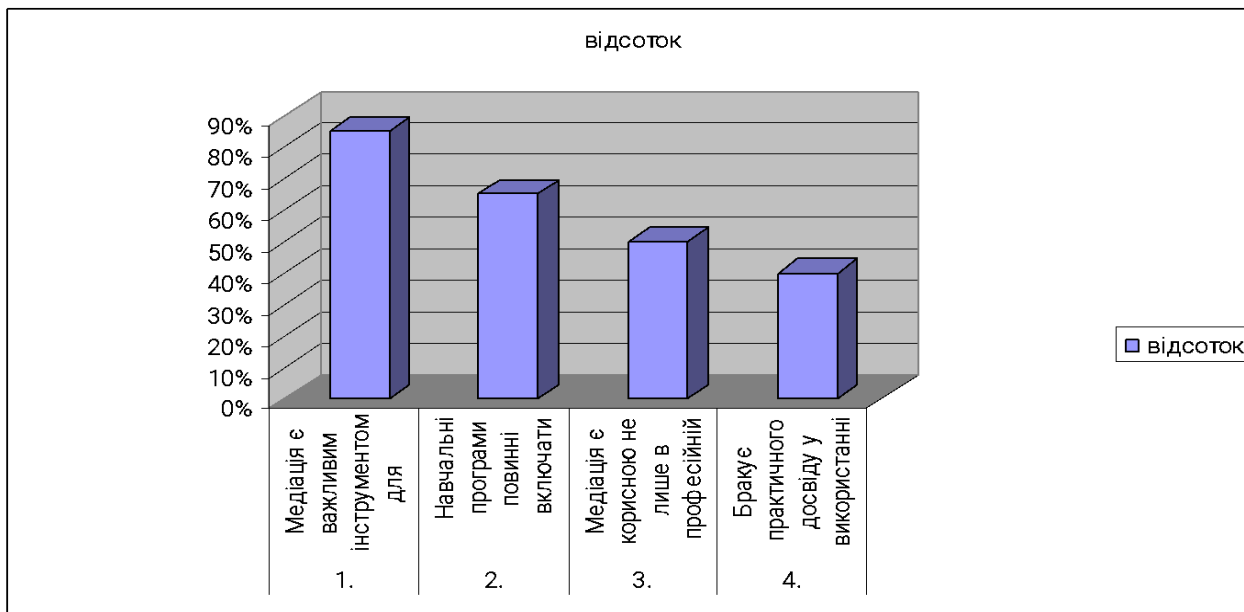

Рисунок 1 - Результати опитування студентів економічних спеціальностей

Джерело: побудовано авторами із застосуванням результатів опитування

- 85% студентів вказали, що медіація є важливим інструментом для вирішення конфліктів у бізнес-середовищі.
- 65% респондентів вважають, що їхні навчальні програми повинні включати більше практичних занять і рольових ігор з медіації.
- 50% студентів зазначили, що для них медіація є корисною не лише в професійній діяльності, а й в особистому житті.
- 40% студентів зауважили, що їм бракує практичного досвіду у використанні медіаційних інструментів, навіть якщо вони здобули теоретичні знання.

В опитування викладачів взяло участь 13 респондентів. У результаті виявлено, що понад 60% з них підтримують ідею інтеграції медіаційних курсів у навчальні програми економічних спеціальностей. Водночас 45% викладачів вказали на те, що існує дефіцит методичних матеріалів та ресурсів для ефективного викладання медіації. Більшість викладачів вважають, що навчання медіації не лише покращить навички вирішення конфліктів, але й допоможе студентам в освоєнні практичних аспектів переговорного процесу.

Основні результати опитування викладачів (рис. 2):

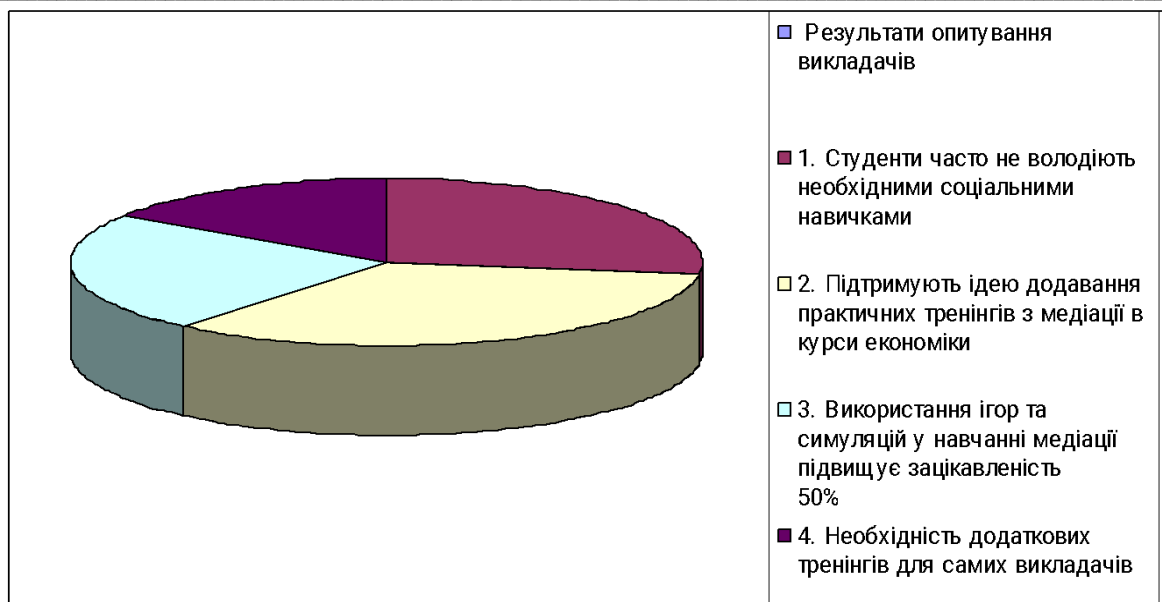

Рисунок 2 - Результати опитування викладачів

Джерело: побудовано авторами із застосуванням результатів опитування

- 58% викладачів зазначили, що студенти часто не володіють необхідними соціальними навичками для ефективної медіації.
- 72% викладачів підтримують ідею додавання практичних тренінгів з медіації в курси економіки та бізнесу.
- 50% викладачів зазначили, що використання рольових ігор та симуляцій у навчанні медіації може значно підвищити зацікавленість студентів і покращити засвоєння матеріалу.
- 33% викладачів вказали на необхідність додаткових тренінгів для самих викладачів, щоб вони могли більш ефективно впроваджувати медіаційні методи в навчальний процес.

Результати опитування підтверджують важливість інтеграції медіаційних навичок у навчальні програми для економістів. Студенти визнають корисність медіації у своїй майбутній професійній діяльності, однак вони вказують на недостатній практичний досвід, що є основною перешкодою для повноцінного засвоєння цих навичок.

Викладачі, своєю чергою, відзначають важливість медіаційних курсів, однак вони наголошують на потребі в додаткових методичних матеріалах і тренінгах для ефективного навчання студентів. Проблема дефіциту практичних ресурсів для навчання медіації є актуальною і потребує уваги з боку адміністрації вищих навчальних закладів.

Рекомендації для вдосконалення навчальних програм включають:

- інтеграцію медіації в основні курси економічної освіти;
- використання новітніх технологій для симуляції конфліктних ситуацій;

- залучення практикуючих фахівців для проведення тренінгів та майстер-класів.

Висновки. Формування медіаційних компетентностей є необхідним елементом підготовки фахівців економічних спеціальностей. В умовах сучасних глобалізованих ринків, де економічні відносини часто ускладнюються різними конфліктами, медіація стає важливою складовою для забезпечення ефективного функціонування підприємств та організацій.

За результатами дослідження можна рекомендувати:

1. Розширити практичну складову навчальних програм: впровадити більше рольових ігор, симуляційних вправ і кейс-методів для розвитку практичних навичок медіації.
2. Забезпечити викладачів методичними матеріалами та тренінгами, щоб вони могли ефективно викладати медіацію та адаптувати навчальні програми до сучасних вимог.
3. Підвищити рівень інтеграції медіаційних курсів в основні програми підготовки економістів, включаючи міждисциплінарні курси, що поєднують економіку та соціальні науки.
4. Створити онлайн-ресурси для самостійного навчання та практики медіації, щоб студенти могли застосовувати навички у реальному часі.

Подальший розвиток освітніх програм, що інтегрують медіаційні навички, допоможе підготувати економістів, здатних ефективно працювати в умовах будь-яких конфліктів і викликів. Медіація повинна стати важливою частиною не лише курсу, а й загальної професійної підготовки економістів, допомагаючи їм

бути не тільки теоретиками, а й ефективними
практиками у розв'язанні складних соціально-
економічних питань.

Література:

1. Василенко Н.В. Формування програмних компетентностей в умовах магістратури з публічного управління та адміністрування: медіаційна та діалогічна компетенції. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. 2023. № 3. С.44-51.
2. Гула Л. В. Формування медіаційних компетентностей у сучасних ЗВО. Медіація & Університети 1.0 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (15 листопада 2024 р., Чернівці). Чернівці, 2024. С. 107-110.
3. Короленко В.Л. Вирішення конфліктів серед молоді за допомоги медіації. Медіація & Університети 1.0 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (15 листопада 2024 р., Чернівці). Чернівці, 2024. С. 379-380.
4. Ларіна Н. Інституційні засади формування медіаційної компетентності публічних службовців в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2022. №6. С. 61-68.
5. Мудрак М.А. Психологічні чинники розвитку інституту медіації в Україні та за кордоном. *Перспективи та інновації науки*. 2023. №15. С. 782-792.
6. Morozova M., Gula L., Dymar N., Diachenko I., Bykadorova N. Influence of Critical Thinking Technologies on Improvement of Students Performance During Self-Study // *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11, No. 1; Special Issue. URL: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p59>.
7. Korolenko, V., & Horbunova, K. (2024). The methodology of teaching psychological and pedagogical disciplines in agricultural higher education institutions. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*, 3. <https://doi.org/10.56294/sctconf2024.1215>.
8. Юлдашев О.К., Хом'яченко С.І., Юлдашев С.О. Організаційно-правова модель компетентнісної освіти як засіб переходу до інноваційної економіки. Дунай. 2022. URL: <https://doi.org/10.2478/danb-2022-0007>
9. Акрамова, Г. Р., та Акрамова, С. Р. Педагогічні та психологічні умови підготовки студентів до соціальних відносин на основі розвитку критичного мислення. *Журнал «Психологія та освіта»*, 2021. 58(2), 4889-4902. URL: <https://doi.org/10.17762/pae.v58i2.2886>.
10. Graesser AC, Sabatini JP, Li H. Educational psychology is evolving to accommodate technology, multiple disciplines, and twenty-first-century skills. *Annual review of psychology*. 2022. 73(1). P. 547-574. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-020821-113042>.

References:

1. Vasylenko, N.V. (2023). Formuvannya prohramnykh kompetentnostei v umovakh mahistratury z publichnoho upravlinnia ta administruvannya: mediatsiina ta dialohichna kompetentsii [Formation of program competencies in the context of a master's degree in public management and administration: mediation and dialogic competencies] *Naukovy visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity*, 3, 44-51.
2. Hula, L. V. (2024). Formuvannya mediatsiinykh kompetentnostei u suchasnykh ZVO [Formation of mediation competencies in modern higher education institutions] *Mediatsiia & Universytety 1.0 : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 107-110. Chernivtsi.
3. Korolenko, V.L. (2024). Vyryshennia konfliktiv sered molodi za dopomohy mediatsii [Resolving conflicts among youth through mediation] *Mediatsiia & Universytety 1.0 : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 379-380. Chernivtsi.
4. Larina, N. (2022). Instytutsiini zasady formuvannia mediatsiinoi kompetentnosti publichnykh sluzhbovtziv v Ukraini [Institutional principles of forming mediation competence of public servants in Ukraine] *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 6, 61-68.
5. Mudrak, M.A. (2023). Psykholohichni chynnyky rozvytku instytutu mediatsii v Ukraini ta za kordonom [Psychological factors in the development of the institution of mediation in Ukraine and abroad] *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 15, 782-792.
6. Morozova, M., Gula, L., Dymar, N., Diachenko, I., & Bykadorova, N. (2022). Influence of Critical Thinking Technologies on Improvement of Students Performance During Self-Study. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11, 1; Special Issue. <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p59>.
7. Korolenko, V., & Horbunova, K. (2024). The methodology of teaching psychological and pedagogical disciplines in agricultural higher education institutions. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*, 3. <https://doi.org/10.56294/sctconf2024.121>.
8. Yuldashev, O. K., et al. (2022). Organizational and Legal Model of Competency-Based Education as a Means of the Transition to Innovative Economy. *DANUBE*, 13, 2, Sciendo, 107-118. <https://doi.org/10.2478/danb-2022-0007>.
9. Akramova, G. R., & Akramova, S. R. (2021). Pedagogical and psychological conditions of preparing students for social relations on the basis of the development of critical thinking. *Psychology and Education Journal*, 58(2), 4889-4902. <https://doi.org/10.17762/pae.v58i2.2886>.
10. Graesser, AC, Sabatini, JP, Li, H. (2022). Educational psychology is evolving to accommodate technology, multiple disciplines, and twenty-first-century skills. *Annual review of psychology*. 73(1). P. 547-574. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-020821-113042>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License